

Száz év —

Két kiállításról kívánunk szót ejteni. A témájuk rokon: mindkettő a főváros centenáriumaéhoz kapcsolódik.

Az első: a várbeli kiállítás szándéka szerint eseménytörténetet ad. A témakör végtelenül tág: elvben minden és mindenki — személy, objektum, híranyag, történet — teret kaphatott benne, aminek (akinek, amelynek) valamiféle szerep jutott Budapest elmúlt száz éves történetében — lett légyen a szerep pozitív avagy negatív. Így került közel egymáshoz a falakon, a tárlókban, illetőleg az installáció térbe forgatott elemein egy originál Bocskay-ruha, Derkovits Gyula Ráctépője; monumentális és rozoga-aprócska gépezetek; játékszernek is kedves villamos-, omnibusz- és lóvasút kocsik (ezek mindig biztos „sikerszámok”, akár csak a filmekben a kölyök-kutya, az embergyerek vagy a fóka!); aztán Horthy Miklós fővezér fehér lovon, díszbeszédetűl, padlótól mennyezetig...

Hogy jó-e, és ha igen, mi mindenre jó az ilyenfajta vizuális „mindent bele”, azt most nem firtatom. Hogy mutató, az kétségtelen — erről a mellékelt MTI-fotó is meggyőzhet bárkit. Akkor hát mi a probléma?

Talán mégis jobb lett volna a végén kezdenem. Töredelmesen be kell valljam: végülis úgyszólván semmi sem ragadt meg bennem a kiállításból. Pedig kellemes órákat lehetett eltölteni benne, ennyit hízelgés nélkül elmondhatok. De többet alig.

Szeretném egy példán érzékeltetni, miért.

Többször is megálltam egy makett előtt, amely azt volt hivatva szemléltetni, milyen volt a főváros közművesítése 1873 és 1918 között. Először azzal álltam eléje, hogy meg fogom tudni, milyen is volt hát ez a bizonyos közművesítés, mert őszintén érdekelt. Ám erről a szándékomról hamarosan letettem. Ugyanis tetszett a makett. Szép, változatos, élénk színei voltak, ízlésesen helyezték el a falmélyedésben, ahol állt — a hátsó része enyhén megemelve, hogy ne kelljen behajolnom föléje, ha az óbudai állapotokat is látni akarom —

két kiállítás tükrében

szóval gusztusos volt, megejtő, jóleső. Úgy értem: jó volt nézni. Viszont máig sem tudom, milyen volt fővárosunk közművesítése 1873 és 1918 között.

Úgy tűnik, a korábbi évek unalmas, szábarágó, minden kiállított tárgyat aggályosan „helyére tevő” interpretálási gyakorlatával kívánt szakítani ez a bemutató — talán túlságosan is radikálisan. Komolyra fordítva a szót: ha a fenti példát kicsiben akarjuk modellálni, mindennemű kiállítások „arche-típusához”, az ízlésesen berendezett otthonhoz jutunk el. Egy ilyen otthonban — ezt még a kezdő műgyűjtők is tudják — minden egyes műalkotás kettős funkciót tölt be. Önmagát adja, pontosabban azt az üzenetet, amelyet alkotója rábízott, ugyanakkor a többi „műtárral” szüntelenül feleselve, egyik komponense a szobabelső összképének — egyszerűen: szabadísz. Nos, egy jóízlésű műgyűjtő mindig vigyáz arra, hogy a műtárgyak e kétféle „viselkedése” lehetőleg ne egymás ellen irányuljon. Azt hiszem, a jó kiállításnak is valami ilyesmire kellene törekednie. Hogy ez csak kompromisszum árán sikerülhet? Szolgáljon vigaszul, hogy egy igazán jó kiállítás — ez talán közhely lesz, de még mindig nem eléggé vérünkkelé vált közhely — sohasem a kiállítóteremben fejt ki legintenzívebb és legmaradandóbb hatását, hanem később, otthon, a munkahelyen, szóval az életben. Ha erre a „később”-re semmi sem marad, akkor mit ér a parádés díszlet?

A másik kiállítás, amelyet a Magyar Építőművészek Szövetsége rendez — majd, mert egyelőre csak készül — az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium és a budapesti tervezőirodák támogatásával, a Műcsarnokban, látszat szerint kevesebb vállalkozik: „csak” építészeti seregszemle kíván lenni. Talán nem lesz érdektelen egy pillantást vetni az előkészületek „műhelyébe” — biztosan másképpen nézzük akkor a kész kiállítást, ha tisztában vagyunk

vele, mennyi és milyen irányú munkát előzte meg a verniszázst. A tájékoztató iratokat, amelyekből alább következő idézeteinket merítettük, Csaba László, a MÉSZ főtítkára volt szíves rendelkezésünkre bocsátani, az adatok összeállítója Tokár György, a Kiállítási Bizottság vezetője.

„Javaslattétel a kiállítás előkészítésének időrendi lebonyolítására:

Javaslattétel Elnökség elé terjesztése. — Költségbecslés alapján a szükséges fedezet biztosítása. — Negatív anyag gyűjtés plusz reprodukció. — A kiállítási terv végleges elkészítése a (korábban) bemutatott vázlat alapján. — Képanyag nagyítása. — Alumínium tablók megrendelése. — Feliratok, rajzok készítése. — Feliratok fotózása, nagyítása. — Tablók, feliratok kasírozása. — A kiállítás szerelése. — A kiállítás virágdíszítése. . . .”

Itt, a virágdíszes kiállítóteremben találkozzunk majd mi a műalkotásokkal — jelen esetben az oldalfalakra és beállított pilonokra felragasztandó kisebb-nagyobb fényképekkel.

Jó lenne mindjárt számonkérni azt is, vajon miféle koncepció alapján kerül majd elrendezésre a Műcsarnok termeiben az elmúlt száz év legfontosabb budapesti építkezéseit dokumentáló fotó-tömeg.

„A Pest-Buda egyesítésétől eltelt időszak négy jól elkülöníthető részre bontható:

1. Az 1873-tól 1945-ig terjedő szakasz;
2. a második világháborús rombolás;
3. az újjáépítés;
4. valamint Nagy-Budapest létrehozása és kiépítése.

Budapest világvárossá fejlődésének felteleteit Pest és Buda egyesítése, majd sorrendben a Sugárút (a mai Népköztársaság útja), a Körút, a pályaudvarok, végül a Duna-part kiépítése teremtette meg. Az Operaház, majd a Sugárút lezárásaként épülő milleniumi emlékmű — Szépművészeti Múzeum — Műcsarnok együttes, a Duna-parton épülő Parlament és szállodasor jelzik, kiragadott példaként, a kor középület-igényeit. A Mátyás-templom

restaurálása, a Halászbástya és a királyi palota felépítése a budai oldalon teremti meg a város jellegzetes sziluettjét.

A magyar építészlet a két világháború között uralkodó archaizáló-eklektikus felfogás ellenére az európai modern törekvésekkel azonos időben reagál új gondolatokra.

A második világháború hatalmas pusztításával, a hidak lerombolásával újra Pestre és Budára szakította szét a várost.

Az újjáépítés Budapest 100 éves történetének egyik legjelentősebb szakasza.

Nagy-Budapest létrehozása és a lakótelepi gyűrű kiépítése a lakásépítkezés vonatkozásában pótolja a közel egy évszázados mulasztást. . . .”

A kiállítás szervezőinek sikerült elérniük hogy egy-egy épület dokumentációs anyaga mellé valóban csak a legfontosabb információk kerüljenek.

A rendezőség külön felhívta a figyelmünket arra, hogy nem fotóművészeti kiállítás készül, hanem az élő magyar építészlet számvetése múltjával és jelenével — okulással, hogy az eredmények mérlegelése révén tudatosodjék végre, mit építettünk jól és mit rosszul az elmúlt száz év alatt ebben a kivételes természeti adottságokkal rendelkező városban. A „minimális programot” tehát így lehetne megfogalmazni: legalább ugyanazt a hibát kétszer ne kövessük el!

A seregszemle egyben klasszifikációt is jelent. Ha valami kimarad — hangsúlyozza a tájékoztató — legyen bár mégoly ismert épület vagy alkotója világhíresség, annak oka van: a rendezők nem tetszetősségre, de a valóban maradandó értékek felmutatására törekszenek.

Meglátjuk — a kiállításon.

Pap Gábor

